

Pavlysh school.

All these workshops helped to develop children and satisfy their spiritual needs such as: love for Motherland, love for parents, love for the homeland, as well as understanding and feeling music and beauty, love for arts, love for neighbor, kindness, sincerity, generosity, knowledge, respecting the culture of nation and provide moral, intellectual and patriotic education.

Keywords: spiritual needs of youth, Vasyl Sukhomlynskiy, leisure, organization of youth leisure, people's culture.

Рецензент: Моїсєєв С. О.

УДК 373.5.091.212:005.25

Коваленко О. В.*

РОЗВИТОК ДУХОВНИХ ПОТРЕБ І БАЖАНЬ ДИТИНИ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розкриті основні поняття дослідження («духовність», «потреби», «духовні потреби», «бажання») та представлено результати опрацювання досліджень філософів, психологів і педагогів з проблеми формування духовних потреб особистості.

На підставі опрацювання праць В. Сухомлинського у статті проаналізовано й узагальнено його погляди на поняття «духовність», «потреби», «духовні потреби», «бажання». Окреслено рекомендації видатного педагога-гуманіста на розвиток потреби дитини в пізнанні, потреби в іншій людині, у спілкуванні з іншими людьми, виокремлено їх актуальність з огляду на сучасні виклики освіти.

Ключові слова: духовність, потреби, духовні потреби, бажання.

Соціально-економічні чинники змін у суспільстві, здійснення демократичних реформ, зорієнтованих на загальнолюдські цінності, відродження духовного потенціалу України створюють соціальне замовлення на творчу особистість, здатну до самореалізації. Необхідність систематичного, цілеспрямованого формування потреби в самореалізації особистості набуває в умовах девальвації соціокультурних цінностей особливого значення. Процеси оновлення сучасного соціуму, пошук життєво важливих пріоритетів розвитку особистості в соціокультурному середовищі висувують на перший план питання самореалізації підростаючого покоління як одне з пріоритетних у педагогічній науці.

Одним з основних завдань сучасної освіти є формування в дітей загальнолюдських духовних цінностей та орієнтирів. Серед них – доброта, любов до ближніх, повага до старших, безкорисливість, чуйність, співчуття, великодушність, непримиренність до зла. Сьогодні стає очевидним, що будь-які порушення або відсутність культури поведінки, її моральних норм, негативно відбиваються на моральному та емоційному стані суспільства, його фізичному та психічному здоров'ї. Розроблення сучасних моделей виховних систем неможливе без ґрунтовного аналізу історико-педагогічного досвіду, виявлення його прогресивних ідей та можливостей їх творчого використання. З огляду на зазначене надзвичайно корисним, на нашу думку, є опрацювання психолого-педагогічної спадщини Василя Сухомлинського, аналіз педагогічної концепції якого набуває особливої актуальності в період загострення суперечностей між загальним визнанням необхідності гуманізації виховання та труднощами в її реалізації на практиці.

Як справедливо зазначає академік О. Сухомлинська, «...нині неможливо розпочати розв'язання проблеми, не визначивши, що ж було зроблено до цього, від чого потрібно відштовхнутися, розвиваючи, розбудовуючи нове знання» [1, с. 68].

Саме тому нами було опрацьовано низку дисертаційних досліджень, присвячених

* © Коваленко О. В.

окремим аспектам педагогічної системи видатного педагога (Л. Абрамова, Ю. Азаров, М. Антонєць, М. Базилевич, В. Бондар, Л. Бондар, А. Борисовський, М. Боришевський, В. Василенко, І. Зязюн, О. Лоскутов, А. Луцюк, Л. Мілков, М. Мухін, І. Остапійовський, Т. Остапійовська, О. Сухомлинська, Г. Сухорукова, Г. Файзуліна, З. Шевців, М. Ярмаченко та ін.). Принципово важливе значення для розвитку сучасної педагогічної думки й освіти мають дослідження спадщини В. Сухомлинського (М. Антонєць, І. Бєх, Н. Дічек, Н. Калініченко, В. Кузь, Л. Петрук, В. Постовий, О. Проскура, О. Савченко, О. Сухомлинська, Х. Франгос, В. Хайруліна, З. Шевців та ін.). Проблема духовного розвитку особистості у спадщині В. Сухомлинського була і є предметом дослідження науковців (Є. Андрєєва, М. Антонєць, І. Бєх, В. Бондар, А. Борисовський, Л. Петрук, Т. Поніманська, О. Проскура, О. Савченко, І. Сіданіч, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко та ін.).

Мета нашої роботи – аналіз досліджень науковців з проблеми формування духовних потреб і бажань особистості та поглиблене опрацювання означеної проблеми у психолого-педагогічній спадщині В. Сухомлинського.

«Необхідним компонентом проникнення в суть спадщини будь-якої творчої особистості, – пише О. Сухомлинська, – є аналіз епохи, в якій ця особистість жила і працювала, в ті соціальні умови, що провокували чи гальмували педагогічні ідеї» [2, с. 31].

Незважаючи на те, що В. Сухомлинський жив і працював у середині ХХ ст., а ми – наприкінці ХХ – поч. ХХІ ст., чимало думок, позицій, зокрема щодо ставлення до дитини, гуманізації освіти, духовного розвитку особистості, не втратили своєї актуальності та є позачасовими, позадержавними. З одного боку це пояснюється тим, що В. Сухомлинський будував свої теоретичні та практичні позиції на засадах філософії, психології, педагогіки, фізіології у поєднанні з багатим особистим досвідом, а з другого – тим, що в основі його діяльності лежали гуманістичні принципи. Ці принципи мають глибокі традиції в історії світової філософської педагогічної думки, пов'язані з іменами О. Захаренка, Я. Коменського, Я. Корчака, А. Макаренка, М. Монтессорі, Й. Песталоцці, С. Русової, Ж. Руссо, Г. Сковороди, К. Ушинського та ін.

Наукова ефективність ідеї, як справедливо зазначає Л. Ващенко, не може бути доведена, якщо не з'ясовано смисл термінів та не сформульовано положень. Відтак науковець доречно радить звернутись до трьох правил, які обґрунтовано Б. Паскалем: правило дефініцій, яке забороняє приймати двозначні терміни без визначень, а використовувати в дефініціях лише відому (визначену) термінологію; правило аксіом, згідно з яким необхідно виводити в аксіоми лише очевидне; правило доведення, що зобов'язує доводити всі положення, використовуючи лише найбільш очевидні аксіоми чи доведені твердження. При цьому вчений застерігає від зловживання двозначними термінами та ігнорування мисленневих дефініцій, що уточнюють \ і пояснюють смисл [3, с. 36].

Саме тому на першому етапі метою нашого дослідження було опрацювання дефінітивної характеристики основних понять дослідження «духовність», «потреби», «бажання».

Основою слова *духовність* є «дух». У Біблії знаходимо таке пояснення: «Сіється тіло душевне, повстає тіло духовне. Є тіло душевне, є тіло і духовне» (1 Кор. 15-44).

Поняття «духовність» тлумачиться як «...ідеал, до якого прагнула людина у її власному розвитку, орієнтація на вищі, абсолютні цінності» [4]. Словник української мови поняття «духовність» розглядає в паралелі з поняттям «людяність» [5]. Духовність виявляється у спрямуванні інтересів, нахилів людини на пізнання, засвоєння та створення духовних цінностей [6].

Наступний термін – бажання – словник української мови його трактує як «...прагнення, потяг до здійснення чого-небудь; хотіння» [5]. Короткий термінологічний словник поняття «бажання» розтлумачує як усвідомлене і цілеспрямоване прагнення людини, яке не викликає довільних дій.

До поняття «потреба» словник української мови Б.Грінченка подає таке тлумачення: «потрібність, необхідність» [7]. Це ж поняття Психологічний словник-довідник тлумачить як «...сутнісну динамічну психічну силу, що проявляється як стан внутрішнього напруження, що спонукає індивіда до цілеспрямованої активності для задоволення життєво важливих функцій самозбереження і саморозвитку» [8].

Філософський енциклопедичний словник поняття «потреби» трактує як потребу чи недолік у чому-небудь необхідному для підтримки життєдіяльності організму, людської особистості, соціальної групи, суспільства в цілому; внутрішній стимул активності [9]. Духовна потреба, як зазначають психологи, є провідною інтегральною якістю особистості та передбачає певний рівень сформованої духовної культури особистості, пов'язаної з мораллю, соціально-етичними нормами поведінки.

На наступному етапі дослідження нашою метою було опрацювання досліджень науковців з проблеми формування духовних потреб і бажань особистості. На думку вчених, поняття «духовність» – це категорія етики, яка визначає моральний вимір людської життєдіяльності, це живе джерело доброчесностей людини, її моральна спроможність і вища цінність.

Проблема духовних потреб глибоко розроблена у філософській літературі: змістовий бік духовних потреб як основи діяльності людини (Сократ, Платон, Арістотель, Епікур, К. Гельвецій, Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо та ін.); природа духовних потреб, її зв'язок з емоціями, інтересами особистості (К. Гельвецій, Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо та ін.), загальні принципи духовної діяльності (І. Кант). Проблема духовності у вітчизняній філософській літературі довгий час розглядалась у контексті релігійного (християнського) світосприймання (М. Бердяєв, І. Льїн, В. Соловйов, В. Розанов та ін.). Серйозна увага приділяється проблемі духовних потреб у вітчизняній та зарубіжній психологічній літературі: потреба як об'єктивна нужда організму, як усвідомлення цієї потреби (С. Рубінштейн, А. Леонтьєв); характер духовних потреб та їх місце у структурі особистості (О. Запорожець, А. Здравомислов, В. М'ясищев); їх місце у процесі морального розвитку особистості (Б. Ананьєв, Л. Божович, О. Запорожець); зв'язок духовних потреб зі сприйманням, емоціями, увагою, мисленням (Л. Виготський, П. Якобсон); роль діяльності у формуванні духовних потреб (А. Леонтьєв), роль установки (Д. Узнадзе); значення самооцінки, умінь у розвитку потреб (А. Бодальов).

Проблеми розвитку духовних потреб особистості були і є предметом дослідження таких педагогів, як: В. Андреев, Л. Айзерман, Н. Бережний, Н. Болдирев, Г. Гачев, С. Гуревич, В. Давидов, В. Льїн, Т. Каплан, В. Коротов, Н. Мещерякова, Г. Щукіна, М. Щуркова та ін.

Значний внесок у розробку проблеми духовності зроблений у філософії такими вченими, як М. Бубер, М. Шелер, П. Тейяр де Шарден, А. Швейцер, Е. Фром, В. Франк та ін. Провідною ідеєю цих учених є така: людина розумна на зламі епох виявилася не здатною подолати всілякі кризи життя, зокрема глобальні, тому їй на зміну має прийти людина духовна. І за визначенням цих науковців, духовність – це загальнокультурний феномен, який уміщує в собі не тільки абстрактно-теоретичні цінності й ідеали, а й вчинки по совісті, істини й краси.

У 90-ті роки ХХ ст., після того як в Україні марксистські методологічні канони перестали бути «офіційними» й обов'язковими, дослідження духовності відбувається за такими основними напрямками, як релігієзнавчий, культурологічний та філософсько-соціологічний. За умов цілеспрямованого формування духовні ціннісні орієнтації, як зазначають науковці, можуть набути вищої форми – трансформуватися на духовні потреби, тобто систему мотивів активності людини, яка спонукає людину до різних видів духовної діяльності – пізнавальної, естетичної, комунікативної. На відміну від

інших видів діяльності, духовна визначається не прагматичними цілями, а спрямована на задоволення безкорисливих духовних потреб (у знаннях, спілкуванні, естетичному задоволенні).

Розвиток духовності, за твердженням сучасних науковців, – процес позитивних кількісних та якісних змін: 1) у розумовій сфері людини (дитини) – від пізнання предметів та явищ на чуттєвому рівні до усвідомлення їх сутності та взаємозв'язку; 2) у почуттєво-емоційній сфері – від простих емоцій до здатності співчувати та переживати духовні стани та почуття; 3) у моральній сфері – від егоцентризму до гуманізму, альтруїзму; 4) у діяльнісно-вольовій сфері – від мимовільних дій до цілеспрямованої саморегуляції, духовних вчинків; 5) у естетичному світосприйнятті – від споглядання естетичних об'єктів до естетичної потреби та естетичної діяльності [6].

Читаючи ці позиції, усвідомлюєш, що вони детально були описані на підставі багатолітнього практичного досвіду видатним педагогом-гуманістом В. Сухомлинським. Саме тому на наступному етапі ми досліджували праці видатного педагога, у яких відображено проблему духовно-морального розвитку особистості, формування її духовних потреб і бажань, а саме: «Серце віддаю дітям», «Павлівська середня школа», «Педагогіка серця», «Духовний світ школяра», «Як виховати справжню людину», «Народження громадянина», «Духовна культура», «Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості» та ін.

Духовність визначається В. Сухомлинським як головний принцип життєдіяльності людини, який уможливує її особисте й суспільне життя. Людина, «яка не визначила свого місця в суспільстві, стає особисто нещасливою, а кожен нещасливий – це лихо суспільства» [10, с. 203].

В. Сухомлинський власне розуміння духовності розкриває так: «...ми включаємо в поняття «духовний світ», «духовне життя» такий смисл: сфера духовного життя людини – це розвиток, формування і задоволення її моральних, інтелектуальних та естетичних запитів і інтересів у процесі активної діяльності». Показовим для нас є висловлювання Академіка О. Сухомлинської, яка зазначає, що її батько мораль, етику взяв за основу морального життя дитини, інтелектуальний, фізичний розвиток, трудове й естетичне виховання поставив у пряму залежність від ціннісних орієнтацій, ціннісного світосприйняття як корінь духовності взагалі.

Виховання культури потреб – важлива проблема розвитку особистості. Завдання батьків і педагогів полягає не тільки в тому, щоб виховати різнобічні матеріальні і духовні потреби. Значно складніше, на переконання В. Сухомлинського, досягти гармонійного розвитку матеріальних і духовних потреб, і особливо того, щоб у житті людини була діяльність, спрямована на становлення та задоволення потреб вищого порядку – потреб духовних. Багаторічна педагогічна діяльність підводить В. Сухомлинського до оптимістичного переконання, що матеріальні запити далеко не завжди ставляться молоддю на перший план. Таким чином педагог, не заперечуючи важливості матеріальних потреб, про що пише в листі до сина, пріоритет віддавав потребам якісно іншого порядку, розуміючи, що не хлібом одним живе людина.

Перша з таких потреб – потреба пізнання. Життя людини було б похмурим та обмеженим, якщо б у неї не було жаги пізнання, бажання сьогодні знати більше, ніж знала вчора. У самій глибині людського ества існує потреба відчувати себе відкривачем, дослідником природи і самої себе. В. Сухомлинський зазначав, що в ранньому віці ця потреба особливо сильна. Саме тому, на його переконання, важливе виховне завдання полягає в тому, щоб постійно підтримувати, поглиблювати бажання дітей бути відкривачами, реалізуючи та розвиваючи це природне начало спеціальними прийомами та методами. Ці прийоми та методи мають надихати людину, робити думку більш допитливою, розкріпачувати внутрішні сили. Посилаючись на висловлювання Аристотеля, В. Сухомлинський писав, що мислення починається з подиву, тобто стимулом до пізнання може бути саме пізнання як відкриття

невідомого, а ...жива, допитлива, творча думка формується у вихованця тоді, коли відносно знань він займає особисту життєву позицію, – наголошував педагог.

Вищою потребою людини В. Сухомлинський вважав «потребу людини в людині як носії духовних цінностей; виникнення, розвиток цієї потреби на основі духовної спільності людей, їх прагнення володіння духовними цінностями». Тому головне завдання вчителя, на думку В. Сухомлинського, – зробити так, щоб найважливішою необхідністю кожного вихованця була його потреба в іншій людині.

Матеріальні потреби, потреби в пізнанні, потреби в іншій людині, у спілкуванні з іншими людьми – така ієрархія потреб, яка простежується у творах видатного педагога-гуманіста. Головний сенс виховання для В. Сухомлинського полягав у тому, щоб людське спілкування та духовне збагачення були джерелами повноти і багатогранності. У піднесенні потреб бачив учений шлях до вирішення багатьох проблем, зокрема і тих, що так загострились у наш час.

Акцент у розвитку духовних потреб В. Сухомлинський радив робити на дітях старшого дошкільного і молодшого шкільного віку. Він писав, що саме цей вік є найбільш сприятливим для навчання «азбуки моралі». Як глибокий знавець дитячої психології, В. Сухомлинський писав: «Досвід підтверджує, що добрі почуття своїм корінням сягають у дитинство, а людяність, доброта, лагідність, доброзичливість народжуються в праці, в турботах, хвилюваннях про красу навколишнього світу. Добрі почуття, емоційна культура – це серцевина людяності. Якщо добрі почуття не виховані в дитинстві, їх ніколи не виховати» [11, с. 60]. Він зазначав, що навіть маленька дитина має розуміти, що кожний її вчинок прямо впливає на духовне життя того, хто поруч з нею: батька, матері, вчителя, товариша або зовсім чужої людини: «Важливо, щоб діти вміли приносити радість іншим людям, тоді вони й самі відчують горе інших людей, самі знайдуть шлях найбільш радісний і трудової творчості-людяності» [12, с. 189].

Даючи психологічну характеристику дітям молодшого шкільного віку, І. Бех зазначає, що особливістю цього віку є те, що «...для учня важливого значення набуває громадське оцінювання його вчинків, знань і особистих якостей. Однак водночас довіра і відкритість молодших школярів щодо дорослого (насамперед вчителя) ще дуже велика. Суперечністю формування особистості дитини на цьому етапі є те, що зростає її здатність керувати власною поведінкою водночас із достатньо беззастережним прагненням наслідувати моральні зразки, які дають дорослі» [13, с. 98]. В. Сухомлинський ніби доповнюючи додає, що бажання бути хорошим, виявлення цього бажання в активній поведінці – найважливіша передумова виховання моральних цінностей.

Важливим джерелом педагогічної творчості В. Сухомлинського була класична психологічна і педагогічна спадщина. Він був переконаний, що без знання теоретичної спадщини минулих століть неможлива висока культура педагогічної праці в наш час. Саме тому у своїх працях він часто звертався до творчості Ф. Дістервега, М. Добролюбова, Я. Коменського, А. Макаренка, Й. Песталоцці, М. Пирогова, Ж. Руссо, Г. Сковороди, Л. Толстого, К. Ушинського, І. Франка, М. Чернишевського, Т. Шевченка та ін. Таким чином, переосмислюючи психологічні та педагогічні ідеї класиків, В. Сухомлинський формулював і розвивав свої власні ідеї, що далеко не завжди співпадали із завданнями радянської школи.

В. Сухомлинський поділяв погляди А. Макаренка про поєднання вимогливості й поваги у процесі виховання: «...якомога більше вимоги до людини, але водночас і якомога більше поваги до неї». В. Сухомлинський зазначав, що з самого дитинства треба виховувати почуття обов'язку й відповідальності перед колективом, народом, суспільством, а для цього треба ставити високі вимоги до особистості. Вічними, на наше переконання, є мудрі поради В. Сухомлинського, а саме: «Ти живеш серед людей. Не забувай, що кожний твій вчинок, кожне твоє бажання позначається на людях, що тебе оточують. Знай, що є межа між тим, що тобі хочеться, і тим, що можна. Перевіряй свої вчинки, запитуючи сам себе: чи не робиш ти зла, незручності людям?»

Роби все так, щоб людям, які тебе оточують, було добре».

Василь Олександрович, аналізуючи чинники гуманістичного виховання, підкреслює провідну роль сім'ї у формування духовних потреб і бажань особистості. Адже те, що набувається в сім'ї, зберігається дитиною протягом усього життя. Материнська і батьківська любов не має бути сліпою, а має виховувати в дитині Людину, бути підтримкою, утверджувати віру в себе, у свої сили, захищати і водночас рухати вперед, а не бути своєрідним ковпаком, ізолятором. Духовна серцевина справжньої материнської та батьківської любові в тому, щоб син, донька відчували повагу до себе, прагнули бути хорошими людьми. Щасливим, – пише В. Сухомлинський, – може бути лише той, хто є володарем своїх бажань, хто вміє володіти собою, своїми почуттями. Треба відзначити, що багатьом нашим дітям і учням саме бракує цієї дуже цінної риси – відповідності рівня бажань і домагань рівневі їх заслуг і можливостей. Разюча невідповідність власних домагань власним достоїнствам породжують паразитичний спосіб життя дітей у деяких сім'ях – дармоїдство, марнотратство, сімейні і соціальні конфлікти. Неприборкані примхи, претензії, незаслужені й невинуваті вимоги молоді людини, які нерозумно задовольняються дорослими, – джерело егоїзму, міщанської психології, зарозумілості, появи спотворених характерів.

Таким чином, більшість з оригінально та нестандартно розроблених В. Сухомлинським проблем виховання не лише не втратили значущості, а навпаки, ще чекають на реалізацію в майбутньому. Актуальними, на наше переконання, вони будуть і протягом ХХІ століття в процесі реформування освіти в Україні на гуманістичних засадах.

Опрацьовуючи сучасні підходи до організації процесу навчання і виховання, ми часто звертаємось до зарубіжного досвіду педагогів і психологів, забуваючи про вітчизняні скарби, які вивчені ще не достатньо. Слушним у цьому сенсі є висловлювання Г. Сковороди про те, що не треба їхати за моря за тим, що нам потрібно, оскільки воно перебуває тут, поруч.

Наше дослідження не могло охопити всіх аспектів проблеми формування духовних потреб і бажань особистості загалом та у психолого-педагогічній спадщині В. Сухомлинського зокрема. Поза нашим аналізом залишилися погляди видатного педагога щодо організації цієї роботи з дітьми дошкільного віку, низка питань організації підготовки майбутніх педагогів до формування духовних потреб і бажань особистості, які можуть бути розглянуті в подальшому науковому дослідженні.

Література:

1. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – 68 с.
2. Сухомлинська О. С. Френе і В. Сухомлинський: спільне і відмінне у вихованні / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1996. – № 2. – С. 30-35.
3. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія / Л. М. Ващенко. – К. : Тираж, 2005. – 380 с.
4. Википедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
5. Словник української мови онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://language.br.com.ua>.
6. Маценко Ж. М. Духовність: феномен психології та об'єкт виховання / Ж. М. Маценко. – К. : Освіта України, 2010. – 100 с.
7. Словарь української мови / упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко : [в 4-х т.]. – К. : Вид-во АН Укр. РСР, 1958. – Т. 3. – 381 с.
8. Приходько Ю. О. Психологічний словник-довідник : [навч. посібн.] / Ю. О. Приходько, В. І. Юрченко. – К. : Вид. «Каравелла», 2014.
9. Філософський енциклопедичний словник / гл. ред. Л. Ф. Ильичев. – М., 1983. – 840 с.
10. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 1. – С. 5-402.

11. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський – К. : Рад. шк., 1980. – Т. 3. – С. 60.
12. Сухомлинський В. О. Виховання чутливості і чуйності / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 188-193.
13. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: наук. вид. / І. Д. Бех. – К. :Либідь, 2006. – 272 с.
14. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1987. – 346 с.
15. Сухомлинська О. В. Рефлексії до генезу духовності в контексті виховання: на шляху до синтезу парадигм / О. В. Сухомлинська // Історико-педагогічний альманах: наукове видання, 2005. – Вип. 1. – С. 5-29.
16. Дічек Н. П. Одухотворення педагогіки – головна мета новаторства в Сухомлинського / Н. П. Дічек // Наукові записки. – Вип. 78(1). – Серія : пед. науки. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – С. 30-35.
17. Сіданіч І. Л. Духовно-моральне виховання дітей в історії педагогіки та вітчизняної школи : монографія / І. Л. Сіданіч, О. П. Кислашко. – К. : Дорадо-Друк, 2012. – 496 с.

Коваленко Е.В.

РАЗВИТИЕ ДУХОВНЫХ ПОТРЕБНОСТЕЙ И ЖЕЛАНИЙ РЕБЕНКА В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ В.А.СУХОМЛИНСКОГО

В статье раскрыты основные понятия исследования «духовность», «потребности», «духовные потребности», «желания» и представлены результаты проработки исследований философов, психологов и педагогов по проблеме формирования духовных потребностей личности.

На основании проработки произведений В. Сухомлинского проанализированы и обобщены его взгляды на понятия «духовность», «потребности», «духовные потребности», «желания». Очерчены рекомендации выдающегося педагога-гуманиста по развитию потребности ребенка в познании, потребности в другом человеке, в общении с другими людьми, выделена их актуальность относительно современных проблем образования.

Ключевые слова: духовность, потребности, духовные потребности, желания.

Kovalenko E.V.

DEVELOPMENT OF SPIRITUAL NEEDS AND DESIRES OF A CHILD IN PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL HERITAGE OF V. SUHOMLYNSKIY

The article based on the study of encyclopedias, dictionaries, handbooks, is disclosed definite characteristics of such basic notions of research as: «spirituality», «needs», «spiritual needs», «desires» and presents results of review of studies of philosophers, psychologists and educators on the essence of forming of spiritual needs of individualy. It is presented the development of spirituality, according to the views of modern scientists.

On the basis of works of V. Sukhomlynskiy, the article is analysed his outlooks that are generalized in the concept of spirituality, necessities, spiritual necessities, desires and it is outlined recommendations of prominent teacher-humanist on development of necessity of child in cognition, requirement in other man, in intermingling with other people. Reasonably, the accent in development of spiritual necessities is done analysed the children of senior preschool and junior school age. Vasyl wrote, that exactly this age is the most favorable for studies of «alphabet of moral». It is distinguished value of seven in particular, mother and father in development of spiritual necessities of personality, role of teacher, co-operation seven» and schools in forming of spiritual necessities of personality. It is also outlined the prospects for further research with definite aims. Every position in the article is refreshed expressions of V. Sukhomlynskiy. The article is completed by conclusions and actuality of mentioned problem is outlined taking into account modern challenges.

Keywords: spirituality, necessities, spiritual necessities, desires.